

ЩУРИК М. В.

д. е. н., професор

Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького

m.tymots@gmail.com

ДУХОВНА СУБСТАНЦІЯ ЯК НАЙВАЖЛИВІША ПЕРЕДУМОВА ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Досліджується стан використання, збереження, покращення та охорони природних ресурсів. Доводиться, що первинною в процесі використання та охорони ресурсів природи є духовна, а не матеріальна субстанція. Обґрунтовується потреба відродження духовності в суспільстві, що є однією з передумов збереження життя на землі. Пропонується інтенсифікувати виховний процес, забезпечивши при цьому розвиток відповідних інституцій. Доводиться потреба запровадження ноостичних засад до використання та охорони природних ресурсів.

Ключові слова: матеріальне, духовне, виховання, земля, суспільство, розвиток, мораль.

ЩУРИК М. В.

д. э. н., профессор

Ивано-Франковский университет права им. Короля Данила Галицкого

m.tymots@gmail.com

ДУХОВНАЯ СУБСТАНЦИЯ КАК ВАЖНЕЙШАЯ ПРЕДПОСЫЛКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Исследуется состояние использования, сохранения, улучшения и охраны природных ресурсов. Доказано, что первичной в процессе использования и охраны ресурсов природы есть духовная, а не материальная субстанция. Обосновывается потребность возрождения духовности в обществе, что даст возможность сберечь жизнь на земле. Предлагается интенсифицировать воспитательный процесс, обеспечив при этом развитие соответствующих институций. Анализируется потребность внедрения ноостичных засад к использованию и охране природных ресурсов.

Ключевые слова: материальное, духовное, воспитание, земля, общество, развитие, мораль.

SHCHURYK M. V.

doctor of economical sciences, professor

Ivano-Frankivsk Prince Danylo Of Halych University of Law

m.tymots@gmail.com

THE SPIRITUAL SUBSTANCE AS A KEY PREREQUISITE FOR THE USE AND PROTECTION OF NATURAL RESOURCES

State, use, conservation and protection of natural resources are analyzed. The spiritual substance rather than the material one is considered to be primary to the process of use and protection of natural resources. It is proposed to intensify the educational process, providing the development of the relevant institutions. The need for application of noospheric foundations to the use and protection of natural resources is substantiated. Analyzed the restoration of natural resources in the administrative-command system of management. Specifies the lack of spirituality, moral and ethical principles to the process associated with the use, preservation, improvement and protection of natural resources. Critically evaluated implementation in Ukraine neoliberal model use and protection of natural resources, aimed at meeting the financial interests of the oligarchic businesses. The attention to imperfections power, coercive measures aimed at reducing the harm that cause the actors to natural resources management. Attention is drawn to the combination of tangible and intangible substances during playback resources of nature. The state, the level of use and protection of natural resources in the Carpathian macro, particularly in the highlands. Indicate on the impermissibility of privatization of wealth that is not manmade. A new model of building relationships between society and natural resources.

Keywords: material, spiritual, education, land, company, development, ethics.

Постановка проблеми. Надмірний примат до матеріальних цінностей у процесі використання та охорони природних ресурсів приводить до їх надмірного виснаження, в багатьох випадках до цілковитого знищення. В нинішньому суспільстві ноосферні засади до організації відтворення природних ресурсів не є достатньо розвинутими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погіршення екології, загострення проблем виживання людства, надмірно виснажливе використання природних ресурсів все частіше постають предметом дослідження багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Більшість із них, вважає, що надмірне домінування матеріальних інтересів, які часто переростають у площину споживацтва завдає непоправної шкоди природним ресурсам, суспільству в цілому. Внаслідок життєдіяльності суспільства у глобальному масштабі навколишнє середовище руйнується, а природні ресурси за існуючих технологій і способів життя людини винищується [1, с. 6]. Дослідження науковців засвідчують, що найважливішою причиною деструктивності відносин між гомосом і природно-ресурсним потенціалом є жадоба до грошей, які в умовах формування ринку для багатьох суб'єктів діяльності слугують основою життя, найбільшою цінністю. Йдеться про формування грошоцентричного суспільства, в якому все – думки, рішення, справи – обертаються навколо грошей. Грошоцентричним стає будь-яке суспільство, в якому немає ні практичних навичок, ні громади, що їх підтримувала б, оскільки саме це робить для них гроші ключовим фактором виживання [2]. Зрозуміло, що розвиток любого суспільства за таких цінностей призведе до його небуття. Розв'язання зазначеної проблеми можна забезпечити завдяки залученню в суспільний відтворювальний процес духовної субстанції, формування якісно нових цінностей. Передусім це стосується процесу використання та охорони природних ресурсів, які слід організувати завдяки органічному поєднанні економічних і онтологічних законів. Головними критеріями ефективності будь-якої економіки світу мають бути не прибуток і навіть не зростання ВВП, а здоров'я народу, поліпшення його трудової діяльності, збереження природи [3, с. 23]. Саме в такому розрізі слід формувати в Україні цінності, що стосуються використання, збереження, покращення та охорони природних ресурсів. Реалізація пропонованих засад потребує усвідомленого розуміння гомосом щодо можливих негативних наслідків розвитку не лише для нинішнього, а й прийдешнього покоління. В умовах, коли процеси впливу людини на природу досягають глобальних масштабів, в арсеналі людини залишилось лише два шляхи, щоби зберегти стійкість природних умов на планеті (а значить і самого себе). Перший – обмежити зростання населення Землі. Другий – навчитися змінювати процеси суспільного виробництва і споживання продукції, завдяки яким збільшується негативний вплив на природу [4, с. 455]. Особливо важлива роль при цьому, на наше переконання, належить в цьому процесі духовній субстанції, яка нині не є достатньо дослідженою вітчизняною економічною наукою.

Постановка завдання: запропонувати механізм імплементації ноосферних засад до процесу відтворення природних ресурсів.

Результати дослідження. Посилення деградації природно-ресурсного потенціалу, внаслідок зростання антропогенного й техногенного навантаження, спричинило потребу пошуку шляхів його збереження та поліпшення. Одним із них, на нашу думку є посилення участі в цьому процесі духовної субстанції, формування в суспільстві нових цінностей світосприйняття. Ретроспективний аналіз засвідчує, що в Україні, починаючи з часу проголошення незалежності, особливо в період запровадження ринкової моделі відтворення морально-етичні засади розвитку, духовність не були достатньо задіяними. Домінуючими, як і в період функціонування командно-адміністративної системи залишалися матеріальні інтереси, які часто досягались у більш жорстокій, інколи насильницькій формі. Підвалини розвитку економіки, стратегія поступу вперед були запозичені ззовні. Передусім це стосується ортодоксальної, неоліберальної моделі, які не були й продовжують залишатися несумісними з національними інтересами. Існуючі в Україні моделі олігархічної капіталізації та політичного устрою, а також численні мутантні інститути і форми (насамперед у тіньовій економіці) являють собою результат не стільки внутрішньої самоорганізації на основі національної ідентичності, скільки реалізації ортодоксальної неоконсервативної та неоліберальної ідеологічної доктрини, народженої на іншому національному й цивілізаційному ґрунті [5, с. 5]. Означена модель, у основу соціально-економічного розвитку покладає інтереси невеликої кількості олігархів, які часто досягаються за рахунок більшості

за умови усунення держави від участі в економічних процесах, залучаючи в обіг все нові обсяги та види природних ресурсів, виснажуючи при цьому надмірно їхній потенціал. При цьому, як зазначалось вище завдається шкода не лише природному потенціалу, а й абсолютній більшості суспільства. Цінності, які нині надто високо хвалять індивідуалізм і надлишково поклоняються жадібності, надаючи цьому пороку рангу добродіянь, які начебто є рушійною силою економіки, а також нехтують соціальними аспектами господарської діяльності і не розкривають людину як центр процесу відтворення [6, с.6]. Зрозуміло, що така модель розвитку, а також цінності, що побудовані на механістичному світосприйнятті природи, ігноруванні, недооцінці духовних потреб людини не є прийнятними та й унеможливають цивілізований розвиток економіки України, соціуму, держави в цілому. Очевидно засади розвитку потрібно змінити, формуючи при цьому нові цінності, які б були альтернативою тих, які нині панують в українському суспільстві. Йдеться про те, що прискорення соціально-економічного розвитку потребує зміни вимог до життя самого суб'єкта, що означає зміну його свідомості [7, с. 456]. Зазначене повною мірою стосується потреби усвідомленого ставлення суспільства, включаючи його олігархічну частину до процесів використання, відновлення, зберігання та охорони природних ресурсів. Побудова нових взаємовідносин між цивілізацією і довкіллям, природо-ресурсним потенціалом, включаючи фауністику й флористику є завданням номер один. Цивілізація і біосфера Землі (як система) у своєму розвитку досягнули точки біфуркації – критичної зони нестійкої рівноваги [8, с. 6]. Йдеться про вичерпні можливості подальшого існування людства. Людина як біологічний вид може забезпечити свій неперервний розвиток, тобто збалансований з навколишнім середовищем за умови, коли функція Розуму буде домінувати над функціями харчування та розмноження (статевою). Зворотна (діюча до нині) функціональна взаємодія смертельна для людини [8, с. 7]. Саме про цю очевидну істину чомусь забувають при побудові взаємовідносин між людиною та природно-ресурсним потенціалом, які нині продовжують перебувати в стані деградації. Як результат погіршуються популяційні процеси фауністики і флориністики.

Поліпшення використання, збереження, поліпшення та охорона природних ресурсів стане об'єктивно можливою завдяки досягненню збалансованості між економічними і онтологічними законами. Дослідження засвідчують, що інструментарій, який використовувався і продовжує нині використовуватись для досягнення єдності інтересів не є досконалим і в абсолютній своїй більшості забезпечувався за силовим, примусовим сценарієм. Мова йде про сплату суб'єктами діяльності, що завдають шкоду природно-ресурсному потенціалу штрафів, екологічних податків, інших фінансових санкцій. При чому з кожним роком суми, які отримують відповідні державні інститути за порушення вимог екології постійно зростають. Однак забрудненість природно-ресурсного потенціалу при цьому не зменшується (табл. 1).

Таким чином механізм примусу, штрафних санкцій нині не можна вважати дієвим на шляху покращення використання та охорони природних ресурсів. Більш ніж очевидно, що потрібні більш радикальні, нетипові якісно нові механізми до збереження природно-ресурсного потенціалу.

Дослідження засвідчують, що деструктивні процеси, що мають місце у ставленні суспільства до природних ресурсів, спричинені малою присутністю у них духовного чинника. Йдеться про те, що нинішня організація використання природно-ресурсного потенціалу спрямовується, в основному на задоволення матеріальних потреб, без урахування збалансованості інтересів, які генеруються економічними та онтологічними законами. Такі засади розвитку можуть стати причиною незворотних, катастрофічних результатів перспективи відтворення природних ресурсів, прояви яких є вже відчутними нині. Передусім це стосується погіршення екології, зростання засміченості та забрудненості лісових і водних ресурсів, земель сільськогосподарського й несільськогосподарського призначення, усього довкілля. При цьому одночасно посилюючи депопуляційні процеси флориністики і фауністики. З кожним роком в Україні зменшуються землі, зайняті лісами, сільськогосподарськими угіддями. Збільшується також кількість населених пунктів, які

відчувають нестачу води. Ці та інші складнощі потребують запровадження в Україні якісно нових засад використання, збереження, поліпшення та охорони природних ресурсів, в основу організації яких слід покласти ноосферні начала. Йдеться про формування в суспільстві усвідомленого ставлення людини до потреби збереження та охорони ресурсів лісу, води, фауністики та флориністики, земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення, усього природного багатства, що створено Світовим Розумом для колишнього, нинішнього та майбутнього поколінь. Це аксіома без усвідомлення якої людству загрожує загибель. Поточні заходи, зокрема нині діючі економічні санкції не розв'яжуть існуючих проблем, якщо не виробити ідеологію та стратегію перевлаштування суспільства, не озброїти людей розумінням кінцевих цілей перетворення і якщо самі цілі не породжуватимуть піднесення народного духу та енергії, про що стверджують відомі вітчизняні вчені В. Геєць та А. Гриценко [10, с. 8]. Ми повністю поділяємо засади розвитку, які пропонуються науковцями, що стосуються потреби формування в суспільстві якісно нових цінностей, які повинні стати орієнтиром на шляху виживання людини... очевидно, що сформована в США та інших розвинутих країнах модель споживання (така модель нав'язана Україні) і високі темпи його зростання марнотратні й можливі тільки за рахунок швидкого вичерпання (включаючи, передусім природні ресурси) і посилення експлуатації більшості населення землі. Прірва між багатими і бідними народами величезна і поки що не зменшується. У цьому полягає головне прокляття індустріальної цивілізації та основна суперечність перехідного періоду, зародок можливого планетарного вибуху [11, с. 70]. Зазначене ще раз переконливо доводить потребу відмови від орієнтирів за якими в Україні забезпечується використання та охорона природних ресурсів. Більше того, в останні роки в Західній соціології активізувався інтерес до так званої постеконімічної трансформації, що трактується в контексті відходу від матеріалістичних орієнтирів і підвищення ролі та значення постматеріальних цінностей, які дедалі більшою мірою визначають поведінку сучасної людини. Однак щоб таке сталося, повинна докорінно змінитися ментальність сучасної людини, її пріоритети, «смак щастя». Це відбудеться тоді, коли цінність будь-якої речі чи діяльності сприймається більшістю, і особливо елітою, не лише як індивідуальна корисність, але й на основі тих зовнішніх ефектів, які виникають у процесі його виробництва або споживання, при чому, як матеріального так і нематеріального характеру і коли суспільство відійде від технократичного шляху розвитку [12, с. 54]. Більш ніж очевидно, що цінності орієнтири, пов'язані з використанням та охороною природних ресурсів мають бути спрямовані не лише як на матеріальну, а й нематеріальну субстанцію. Лісодеревина, вода, земля, корисні копалини, інші складові природно-ресурсного потенціалу повинні сприйматись, ідентифікуватись не лише як виробничий ресурс, призначений для матеріальних потреб, а й цінитись, насамперед, як субстанція, що забезпечує нематеріальні інтереси людини. Це найбільш важливо, оскільки саме такі осмислені засади засвідчують про домінування духовної субстанції по відношенню до матеріальної. Саме таке світосприйняття природно-ресурсного потенціалу забезпечить продовження життя не лише теперішнього, а й майбутніх поколінь людей на землі.

Таблиця 1

**Викиди забруднених речовин у атмосферне повітря
в Карпатському макрорегіоні [9, с. 134] (тис. т)**

	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Закарпатська Івано-Франківська Львівська Чернівецька	36,7	40,7	65,9	91,4	87,6	87,1	89,4
	325,3	184,8	252,2	298,3	271,8	224,9	275,9
	239,6	192,9	187,6	266,8	253,4	246,3	256,6
	35,0	35,1	33,6	43,3	43,0	44,6	45,4
Разом по макрорегіону	636,6	453,5	539,3	699,8	655,8	602,9	667,3

Наші дослідження засвідчують, що запровадження нових взаємовідносин між гомосом і природно-ресурсним потенціалом, усім навколишнім середовищем є достатньо складним і тривалим процесом. Йдеться про революцію, нетрадиційне світосприйняття в основі формування якого в якості первинного покладається духовна, а не матеріальна субстанція. Духовні, а не матеріальні цінності забезпечують поступальний розвиток суспільства, включаючи процеси, пов'язані з використанням, збереженням, поліпшенням та охороною природних ресурсів. По-суті йдеться про запровадження ноосферних начал усвідомленого розвитку, які ще на початку ХХ століття було розроблено видатним українським вченим-економістом Володимиром Вернадським.

Нинішні засади розвитку, включаючи використання та охорону природних ресурсів слід вважати вичерпними, згубними, тобто такими які призведуть до загибелі людства. За різними підрахунками вчених запаси наявних на землі природних ресурсів, особливо води, енергоносіїв, продовольства вистачить лише на найближчі 30–50 років. Зазначене, ще раз переконливо доводить про потребу запровадження відтворювального процесу природних ресурсів на якісно нових засадах, усвідомленості того, що Дух генерує життя людей на Землі, що розвиток буде успішним лише за умови коли економічні закони будуть органічно поєднані з онтологічними.

Запровадження ноосферних засад до використання та охорони природних ресурсів, усього суспільного розвитку є надзвичайно складним і важливим до розв'язання завданням, оскільки потребує радикальних змін у свідомості людини. Передусім це стосується кардинальних змін цінностей світосприйняття, формування нових моральних переконань, устоїв усіма верствами, соціально-економічними групами населення. Зрозуміло, що нинішнє покоління, особливо людей похилого віку змінити своє ставлення до природно-ресурсного потенціалу, всього багатства, що створене світовим Розумом в цілому не зможе. Можна прийняти справедливі і правильні закони, видозмінити до формування майбутній духовних цінностей Десять Божих Заповідей, Моральний Кодекс будівника комізму, зробити інші правильні кроки на шляху генезису духовності в суспільстві, за ніч, або за інший відносно короткий відрізок часу. Однак втілити їх в практичне життя людини буде надмірно складним, революційним заходом, досягнення якого потребує часу, значних коштів, бажання, формування адекватних інститутів, інституціонального забезпечення тощо. Тут не принесуть користі адміністративні, примусові, суб'єктивно надумані заходи, оскільки йдеться про зміну свідомості людини в якій нинішнє світосприйняття цінностей формувалось десятки, а то й сотні років.

Прищеплення суспільству духовності є багатогранною проблемою, що стосується не лише використання та охорони природних ресурсів, які нині, як зазначалось раніше завдяки поклонінню деформованим цінностям швидко знищуються. Багато з них вже зникло з лиця Землі і не може бути відновлено в первісному вигляді. Завдання полягає в призупиненні процесів деградації, які генеруються людиною для досягнення, часто за рахунок нищення природи власних меркантильних споживацьких інтересів. Альтернативою такому розвитку можуть стати прищеплення соціуму духовних цінностей. Означене потребує зробити духовну субстанцію титульною по відношенню до надмірних матеріальних, інколи переростаючи в площину споживацтва матеріальних потреб. Йдеться про корінну ламку нинішнього грошочентричного суспільства завдяки запровадженню ноосферних засад розвитку. Реалізація таких засад потребує генезису в суспільстві духовності, органічного поєднання економічних і онтологічних законів у процесі використання, збереження, покращення та охорони гомосом природно-ресурсного потенціалу.

Духовність як субстанція, що є первинною по відношенню до матеріальної потребує значних зусиль для формування та запровадження її в процес суспільного розвитку. Крім того, як зазначалось раніше не всі верстви населення країни однаково і однозначно до неї відносяться і сприймають. Зокрема, значна частина соціуму, засади духовності якого формувалися в період перебування України в складі колишнього Радянського Союзу, найбільшими цінностями для яких була матеріальна субстанція не завжди зможуть

усвідомлено змінити власний погляд на життя, взаємовідносини між людьми, ставлення до природно-ресурсного потенціалу та всього довкілля. Йдеться про те, що в їхню свідомість колишні партійно-радянська ідеологічна система заклали догму, основне змістове навантаження якої полягало в тому, що природні ресурси, передусім земля, корисні копалини, вода, ліс, флорин істика і фауністика в державі є невичерпними. На особливу увагу заслуговував популярний на той час мічурінський лозунг: Нам не треба чекати милостей від природи. Взяти їх у неї наше завдання. Таким чином, колишня командно-адміністративна ідеологічна система переконувала власний народ, майже двоє його поколінь в потребі заради виконання доведених матеріальних економічних показників не обмежувати залучення в господарський обіг запаси лісодеревини, енергетичних ресурсів, корисних копалин, води тощо з метою нарощуванню обсягів економічного, передусім матеріального розвитку.

Проголошення Україною незалежності та запровадження ліберальної (неоліберальної) економічної моделі розвитку не призвело до змін пріоритетів розвитку. Роздержавлення, запровадження приватної форми власності на окремі види природних ресурсів не спричинили краще їх використання та охорону. Навпаки, значно посилювались процеси виснажливого, ірраціонального їх використання й охорони, швидко втрачались регенеративні властивості, погіршилась екологія, загострились соціальні та економічні завдання розвитку. Відтворювальний процес природного ресурсного потенціалу набув значно гіршого, атрофованого характеру, оскільки часто використання та охорона організовувались із використанням більш витончених тінювих жорстоких схем. Приватна власність на землі сільськогосподарського і несільськогосподарського призначення, лісові земельні та водні угіддя, корисні копалини тощо була проголошена законодавчо недоторканою. Саме це призвело до масової вирубки лісу, забруднення та засмічення водоресурсних джерел і земельних угідь, посилення депопуляційних процесів флористики й фауністики, різкого зменшення запасів корисних копалин і паливно-енергетичних ресурсів тощо. В цей відрізок часу і донині найбільшою цінністю, благом для людини стали гроші. Саме жадоба до грошей є основною причиною домінування матеріального по відношенню до духовної субстанції. Саме гроші спричинили і продовжують впливати на ірраціональне, хижацьке використання природно-ресурсного потенціалу та призводять до його знищення. Таким чином, запровадження ринкової моделі господарювання за роки незалежності не покращило, а навпаки погіршило використання та охорону природних ресурсів. Приватна власність на природно-ресурсний потенціал посилює процеси спрямовані на тотальне, беззаперечне його знищення, оскільки чинне законодавство, як зазначалось раніше проголосило приватну форму власності непорушною. Складність полягає також у тому, що приватне володіння природно-ресурсним потенціалом продовжує зосереджуватись у підпорядкуванні невеликої кількості олігархів, які значно віддалені від них. Нині унікальними земельними ділянками, лісовими землями, водними ресурсами, угіддями, що багаті рідкісними видами рослинного й тваринного світу гірських територій Карпатського макрорегіону володіють особи, що проживають постійно у великих містах Сходу, Центру та Півдня України. Приватизовані нині земельні ділянки практично стали недосяжними для простих пересічних громадян, оскільки огорожені високою недоступною огорожею. Тут постійно чергує охорона, ведеться відеоспостереження. Існують і інші приклади, які засвідчують про прагнення окремих індивідів розширити та збільшити у власному підпорядкуванні площі природно-ресурсного потенціалу. Складність полягає в тому, що практично жоден із нинішніх приватних власників добровільно не поверне суспільству, народу України землі, зайняті під лісами, водними ресурсами, корисними копалинами та на яких майже збереглась багата фауністика та флориністика. На жаль, такі економічні відносини властиві не лише українським олігархам. В епоху глобалізації сьогоdnішньому геополітичному просторі, навіть незважаючи на різноманітні домовленості щодо обмеження виробництва як основи збереження природних ресурсів (суб'єктивний фактор), країни, особливо у високо розвинутих, світових геополітичних регіонах, продовжують нарощувати

виробництво, ігноруючи застереження екологів [13, с. 9]. В даному контексті йдеться не лише про фізичне знищення природних ресурсів, зростання техногенного й антропогенного навантаження на них, а про загострення проблем екології внаслідок прагнення соціуму досягнути матеріального благополуччя, вершини багатства.

На наше глибоке переконання функціонування в Україні та багатьох інших країнах світу моделі економічного зростання, сировинною базою якої є природно-ресурсний потенціал позбавлена перспектив розвитку. Йдеться про її відсталість, вичерпність, бездуховність та потребу негайної заміни, оскільки постає проблема виживання людства на землі. Відомий англійський учений-економіст Мартін Вульф зазначив, що коли якась країна лише збільшує матеріальний капітал і скорочує капітал природного середовища, тоді її загальний капітал, можливо, буде дорівнювати нулю і розвиток не зможе продовжуватись [14]. Ця аксіома, яка переконливо засвідчує про потребу запровадження якісно нових засад до використання та охорони природних ресурсів. Такі підходи до вирішення зазначеної проблеми можуть бути запроваджені, виключно завдяки усвідомленої зміни самої людини, цінностей, які вона сповідує сотні, а то й тисячі років.

Подальший розвиток, квінтесенцією якого є збереження життя усього живого на землі, включаючи гомос може забезпечити через органічне поєднання економічних і онтологічних законів у процесі використання, збереження, покращення та охорони природних ресурсів.

Практична імплементація такої моделі розвитку нині уже вирішується багатьма високо розвинутими країнами світу про що переконливо засвідчує наявність багатого тут природно-ресурсного потенціалу, покращення екології, зростання земельних угідь зайнятих лісами, покращення якості води, інтенсифікація популяційних процесів рослинного і тваринного світу. Це при тому, що в більшості з них швидкими темпами розвиваються галузі промисловості, будівництва, аграрного сектора тощо. Натомість в Україні, зокрема в Карпатському макрорегіоні, який є одним з найбільш багатих на природно-ресурсний потенціал, в якому після проголошення ринкової господарювання припинили функціонування майже 90% підприємств практично всіх галузей національної економіки продовжує домінувати соціально-економічна рецесія, погіршується кількісний і якісний стан природних ресурсів, всього докільля. Зазначене з усією очевидністю засвідчує про помилковість обраної моделі економічного розвитку, передусім використання й охорони природних ресурсів.

Досвід розвитку багатьох країн Європи і світу засвідчує, що правильність шляху розвитку визначається насамперед людським чинником, його усвідомленням потреби організовувати відтворювальний процес зберігаючи при цьому природно-ресурсний потенціал не лише для теперішнього, а й прийдешніх поколінь. При цьому побудова пропонованих взаємовідносин до природи, усього докільля має пронизувати не лише підвалини базису, а й надбудову. Саме надбудова законодавчо організовує та контролює дотримання суб'єктами діяльності законів онтології при вирішенні матеріальних завдань. Однак, що найбільш важливо, оптимізація взаємовідносин між природно-ресурсним потенціалом і соціумом досягається не лише використовуючи законодавчий інструментарій, а вкорінення усвідомленої потреби дотримання законів розвитку природи. Суспільство, кожен його громадянин має жити за законами соціально-економічного розвитку, які не порушують ні за яких умов. Причому це стосується усіх громадян, включаючи найвищі проурядові структури. Означене повною мірою стосується дотримання законів онтології. Тут найбільш суттєву роль відіграє рівень розвитку в країні духовності, як інституції, яка формує і прививає потребу дотримання цивілізованих правил всіма громадянами.

Духовність, як одна з найцінніших властивостей соціуму не може існувати без створення в країні духовних інститутів, інституцій, формування потреби жити в гармонії з природою, фауністикою й флориністикою тощо. Досягнення означеного потребує створення державної програми генезису в суспільстві духовності, моралі, цінностей, які забезпечуватимуть органічне поєднання матеріальних і духовних інтересів не пригнічуючи при цьому розвиток гомосу та природної компоненти Вселеної. В Україні, на жаль, із часу

проголошення незалежності формуванню духовних засад розвитку людини не приділяють достатньої уваги. Більше того, проголошення ринкової моделі господарювання посилило аморальність, бездуховність про що переконливо засвідчує масове, непродумане, антигуманне вирубування лісів, зростання засміченості й забрудненості водних ресурсів, посилення депопуляції флориністики та фауністики, загрозливе погіршення екології, зростання вичерпності багатьох видів корисних копалин, надмірна виснаженість земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення. В погоні за надприбутками, грішми застосовувались і нині продовжують мати місце інші аморальні, бездуховні інструменти, включаючи ті, що спричинили масову деградацію природно-ресурсного потенціалу, зникнення багатьох із них взагалі.

Очевидно, що нині нагальною є потреба змінити домінуючі в суспільстві цінності соціально-економічного розвитку, оскільки за нинішніх засад людство в найближчі 30–40 років може опинитися на межі загибелі, точці біфуркації.

В Україні слід відродити духовність, потребу усвідомленого відношення до використання та охорони природних ресурсів, які є органічною складовою всього Всесвіту. Порушення балансу, встановленого Світовим Розумом неминуче призведе до соціальних, природних катаклізмів, катастроф, прояви яких за останні роки значно інтенсифікувались. Саме тому слід розробити, як зазначалось раніше, програму розвитку нашої країни, включаючи духовне відродження, які, в свій час були запроваджені в багатьох високо розвинутих країнах.

У колишньому Радянському Союзі також були розроблені основи запровадження духовності в соціумі. Зокрема це стосується Морального кодексу будівника комунізму, який слугував своєрідним ключем дотримання правил і норм поведінки в суспільстві.

Формування духовних начал розвитку, як зазначалось раніше, не є простим, формальним заходом. В країні потрібно створити адекватні виховні інститути, інституції. Немаловажну роль при цьому має бути відведено державі, оскільки саме вона повинна забезпечувати належне фінансування виховних інституцій, підготовку кадрів, розвиток інфраструктури тощо.

Дослідження засвідчують, що нині в Україні духовні інституції, які призначені забезпечувати виховання, духовність, інтелект, мораль не працюють належним чином. Значна частина з них змушена припинити роботу, оскільки позбавлена підтримки держави. Незадовільна робота спричинена мізерним фінансуванням, нестачею кадрів, відсутністю приміщень культурно-освітніх закладів, дитячих дошкільних установ, шкіл, громадських організацій, які мають займатись вихованням громадян. Деструктивною, а інколи відверто ворожою по відношенню до формування та розвитку духовних начал слід вважати участь у цьому процесів засобів масової інформації. Передусім це стосується ЗМІ, значна частка з яких є інструментом власності корумпованих бізнесових структур. Ними, як правило, культивується аморальність, вбивство, насильство, порнографія, імператив грошей тощо. Такі засади духовності не є прийнятними для нашої молоді, дітей, усіх громадян України. Саме вони слугують причиною деструктивного, механістичного відношення значної частини наших громадян до використання та охорони природних ресурсів.

Висновки. Прагнення людини забезпечити свої матеріальні потреби, особливо за останні два десятиріччя призвело до надмірної експлуатації, знищення природно-ресурсного потенціалу, компоненти якого слугують сировиною для виробництва матеріальних благ. При цьому часто досягнення матеріальних інтересів забезпечувалось порушуючи закони онтології. З кожним роком посилюється дисбаланс, пов'язаний із використанням природних ресурсів про що засвідчує надмірне зменшення ресурсного потенціалу компонент природи, погіршення екології, загострення завдань, пов'язаних із виживанням людства. В погоні за матеріальною субстанцією гомос часто не усвідомлює можливі непередбачувані результати деструктивного розвитку. Порушення балансу довілля, природних ресурсів уже нині призводить до посилення катаклізмів, катастроф, зникнення з землі багатьох видів рослинного і тваринного світу тощо. Зазначене дає право з усією очевидністю стверджувати

про потребу запровадження ноосферних начал розвитку, включаючи взаємовідносини між суспільством і природними ресурсами. Йдеться про практичне запровадження розвитку на засадах «ноосфери», сфери розуму, які ще в 20-і роки минулого століття були розроблено видатним українським класиком, геніальним ученим Володимиром Вернадським. В «сфері розуму» обов'язковим сегментом присутності є духовна субстанція. Слід зазначити, що перехід, спрямований на побудову нового ставлення людини до природних ресурсів, лейтмотивом якого є збереження, генезис та покращення природи буде радикальним, непопулярним кроком, оскільки гомосу сотні, а то й тисячі років прививались зовсім інші цінності, підходи до використання та охорони природно-ресурсного потенціалу. Однак іншого шляху виживання людства просто не існує. Зрозуміло, що реалізація потреби формування усвідомленого ставлення до оточуючого нас середовища, природно-ресурсного потенціалу буде не лише складним, суперечливим, напруженим процесом, а й довготривалим. Період формування в суспільстві якісно нових (нематеріальних) цінностей становитиме декілька поколінь людей, оскільки йдеться про руйнацію стереотипів.

Однак потрібно коли-небудь розпочати їх формування та запровадження в Україні, усьому цивілізованому світі. З цією метою слід розробити на всіх рівнях чинної нині адміністративно-територіальної системи програму відродження і впровадження духовності, як субстанції, що є ключовою на шляху збереження та охорони природних ресурсів, виживання людства. Означене потребує корінним чином змінити участь у цих перетвореннях інститутів і інституцій, які повинні постійно, цілеспрямовано, адресно організовували роботу усвідомленого прищеплення соціуму нових морально-етичних, духовних засад, які б забезпечили належний рівень і захист життя всього біорізноманіття на Землі та в Космосі. Важливу роль при цьому має бути відведено дошкільним і шкільним закладам, середній і вищій освіті, культурно-освітнім і мистецьким закладам, кінематографу, пресі, телебаченню, всім закладам комунікаційного зв'язку, що здатні усвідомлено прививати потребу не порушувати збалансованість природно-ресурсного потенціалу, всього довкілля.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Про єдність і суперечності у розвитку суспільства, держави та економіки / В. Геєць // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 4–23.
2. Левін Б. Одержимість грошима вбиває нас [Електронний ресурс] / Б. Левін // Економічна правда. – 20 березня 2012. – Режим доступу : www.epravda.com.ua/columns/2012/03/2013/9005.
3. Нікітенко П. Ноосферний підхід до формування антикризової моделі життєдіяльності Беларусі, Росії та України / П. Нікітенко // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 21–26.
4. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития открытых стационарных систем в контексте устойчивого развития / Л.Г. Мельник // Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України : зб. матеріалів Міжнар. наук, конф., 8–10 квітня 2009 р. – К. : КНЕУ, 2009. – 531 с.
5. Тарасевич В. Ідеологічні доктрини: цивілізаційні аспекти і національний колорит / В. Тарасевич // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 4–13.
6. Колодко Гж. Неолиберализм и мировой экономический кризис / Гж. Колодко // Вопросы экономики. – 2010. – № 3. – С. 56–64.
7. Ільїн В.В. Фінансова цивілізація / Ільїн В.В. – К. : Книга, 2007. – 528 с.
8. Луцюк В. У людства є шанс вижити / В. Луцюк // Дивосвіт. – 2011. – № 3(39). – С. 5–9.
9. Довкілля Івано-Франківщини у 2011 році / Головне управління статистики в Івано-Франківській області / [відпов. за вип. Л.О. Зброй]. – Івано-Франківськ, 2012. – 144 с.
10. Геєць В. Економіка та суспільство: незнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) / В. Геєць, А. Гриценко // Економіка України. – 2012. – № 3. – С. 4–25.
11. Яковец Ю.В. Цыклы, кризиси, прогнозы / Яковец Ю.В. – М. : Наука, 1999. – 448 с.

12. Носова О. Про фундаментальні причини фінансових та життєздатність фінансових ринків у сучасній формі / О. Носова // Економіка України. – 2011. – № 4. – С. 45–55.

13. Михасюк І.Р. Глобалізація і регіоналізація: місце України / І.Р. Михасюк // Регіональна економіка. – 2011. – № 4. – С. 7–13.

14. Вэйло Ван. Каков же реальный рост китайского ВВП – 8 % или 0% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eposhtimes.ru/continent>
